

korábbi réteget elpusztított egy bombatölcsér, amely az 1944–45-ös ostromban keletkezett.

A régészeti feltárást befejeztük, az előkerült épületmaradványok fenntartása, műemléki védelmük nem indokolt. Az ásatáson részt vett Pölös Andrea és Belényesi Károly.

VÉGH ANDRÁS

42. Budapest, I. Szent György tér 4.,
Szent György utca 2–10., Lovarda köz északi része
B, Kö, Ú

Lovarda-köz É-i része

A DNy-i részen teljesen kibontottuk a II. (Anjou-kori) városfal itt megmaradt szakaszát, melynek belső oldalán többszöri megerősítések, javítások nyoma figyelhető meg. Kibontottuk az I. (IV. Béla-kori) városfal kisebb, itt megmaradt szakaszát is, rajta egy későbbi átépítés nyomával. A K-i szakaszon, a Teleki palota D-i zárófalának D-i oldalán nagyméretű, íves kövekből megépített, még az újkorban tömedékelt kerek, kőaljú, mély ciszterna került elő.

Teleki palota

Befejeztük a palota mélypincéjében található 8. sz. kút feltárást, melyből az Anjou-kárpit előkerült. Alján beiszapolódást nem találtunk, valószínűleg rendszeresen tisztították. Szeméttel történő tömedékelése az átsizapolásból előkerült pénzletek alapján Zsigmond uralkodásának idején történt. Megtörtént a kútból kikerült kb. 300 zsáknyi földanyag átsizapolása is. Ebből jelentős mennyiségű különféle magot, csonthéjasok burkát, fát, bőrdarabokat, textildarabokat, üveget és középkori pénzeket is kinyertünk. Ezeknek tudományos feldolgozása, restaurálása folyamatban van.

Szent György utca 2.

A telek Ny-i felén feltártuk egy Ny-K-i irányú, középkori, sziklába vágott, beszakadt földmű pince megmaradt szakaszát. Lépcsői, faragott kőből készült ajtókerete ép-ségben megmaradt. K-en agyaggal és kőből épült fallal lefalazták, majd tömedékelték. Tömedékelték agyaggal a tőle D-re eső négyzetes üreget is, mely valószínűleg egykor talán kút vagy ciszterna lehetett.

E pincszakasztól É-ra egy, az újkorban ki- és elfalazott mély négyzetes többszintes pinceteret bontottunk ki. Kőlépcsős lejárata Ny-ról indult K-felé. Tőle D-re a középkori omladékon egy nagyméretű égetőteret alakítottak ki. A falakon látszik a többszöri átalakítás és megerősítés nyoma.

A telek középső részén tártunk fel egy törtköves falazatú, négyzetes, középkori pincét K-ról Ny-felé induló lejáróval, küszöbkövel, az ajtó D-i szárkövével. Felmenő falai több méter magasan állnak. Ezt a középkori pincelejárót vágja át egy kerek török kori szemétködör; az újkori palota kapufelhajtójának íves fala, ill. a későbbi,

a telek K-i részén jó állapotban megmaradt megégett, törtköves, vakolt falazatú, osztott terű pince É-D-i zárófala. Ez a későbbi épületszakasz a leletek tanúsága szerint a török kori ostromok idején pusztulhatott el.

Az újkorban ezeket a falakat belülről néhol pillérekkel, néhol melléfalazott fallal megerősítették, átépítették.

Szintén a Szent György u. 2. újkori K-Ny-i pince teréből vágta bele azt a K-Ny-i irányú pincelejárót abba a tavaly feltárt és kitisztított középkori, téglaboltozatú mélypincébe, melynek eredeti középkori lejárója már a Szent György u. 4. telekről nyílt.

Szent György utca 4.

Tisztáztuk a telek utcai homlokzata mögötti D-i oldalt. Kiderült, hogy a korábban feltárt pince és a telek D-i határa között néhány sziklagödört leszámítva egyéb bemélyített objektum nem található, mindenütt elértük az erősen likacsos édesvízi mészkőből álló felszínt. A pince D-i falával párhuzamosan D-ről középkori épület alapozása fut K-Ny-i irányban.

A pince mögött, tehát attól keletre falazott újkori emésztő került napvilágra, amely mintegy 6 méter mélynek bizonyult. Az emésztőt közvetlenül egy középkori kút K-i oldalához mélyítették. E kutat egy beléomlasztott épület törmeléke töltötte ki, az omladékot a 15. században borították a kút belsejébe. A nehéz műszaki körülmények miatt a kutat nem sikerült teljesen kitisztítani, mintegy 8 méter mélységnél fel kellett függesztenünk a munkát. A kút D-i oldalát világháborús bombatölcsér bolygatta, magát a kutat viszont egy Árpád-kori pince K-i szélébe ásták be.

A telek középtáján az É-i telekhatár mellett, részben a 6. sz. telek területén egy Árpád-kori pince helyezkedik el. A településtörténeti szempontból rendkívül jelentős objektum tájolása enyhén eltér a késő középkori telek tájolásától, jelzi a telek formájának kisebb változásait az évszázadok során. A pincét a sziklás altalajba mélyítették, majd oldalain kőfalakat emeltek. Ennek építési idejét a város alapítása körüli időkre, a 13. század közepére tehetjük a régészeti leletanyag alapján. Az épület nem sokáig maradt használatban, mivel még a 13. század második felében meg is szüntették a belsejét kitöltő feltöltés leletanyagának tanúsága szerint.

A telek Ny-i végében korábban feltárt pince kutatását is befejeztük. Megtisztítottuk a pincepadlót, amelyen több eltömedékelt mélypince lejáró, illetve felhagyott mélypince lejáró-kezdemény került elő. Ezeket a pince építésével szüntették meg. Az épület ugyanis egy jelentős középkori átépítés jeleit mutatja. A középkor késői szakaszától fogva egészen 1900 körüli bontásáig a pince a várfalakkal párhuzamos tengellyel helyezkedett el. Kiderült azonban, hogy a pincének létezett egy korábbi középkori előzménye, amely a várfalakra merőlegesen állt. Ennek a belső, Árpád-kori városfal melletti, még a középkorban visszatöltött szakaszát sikerült feltárnunk. Innen a Ny-ra, a városfal alá vezető, sziklába vágott folyosó indítását is kibontottuk, amelynek folytatását azonban az itt található ciszterna tönkre tette. A

késői pince K-i oldalán is találtunk egy korábbi pincerészletet, amelyet Mátyás király idején szüntettek meg. Innen DK-felé vezettek lépcsőfokok egy sziklába vágott helyiségbe, amelyet azonban lefalaztak, és amelyen keresztül később a ma is álló mélypince lejárót építették.

Végül a korábban feltárt ciszterna agyagos vízgyűjtő „kelyhét” több helyen átvágtuk, hogy szerkezetét jobban megismerhessük. Továbbá a kút belsejét is kitisztítottuk. Ekkor vált világossá, hogy a kút és a „kehely” alatt egy nagyméretű szabályos mészkő kváderekből falazott tartály található, amelyet már nem volt módunkban feltárni. A tartály a Lovarda-közben feltárt tartállyal mutat közeli rokonságot.

Szent György utca 6.

Az idei évben megvizsgáltuk a telek D-i oldalán lévő pincefolyosó alját. A pince K-i részéről kiderült, hogy a mélypince lejáró előtti szakasz még középkori eredetű. A török kor pusztításai után a pince padlóját jelentősen feltöltötték, É-i és D-i oldalfalait kijavították, K-i és Ny-i oldalfalait pedig áttörték. Az újkori pince középtáján sikerült megtalálnunk a modern pincepadló alatt a Szt. György tér 4. sz. teleknél említett Árpád-kori pince É-i lezárását, és részben betöltését is megfigyelhettük. Ezenkívül lehetővé vált a pince teljes hosszában végigkövetni a már korábban megfigyelt, az egész hegyet átszelő prehisztorikus árok D-i szélét és belsejét. Az árkot betöltő köves humuszból őskori kerámiatöredékek kerültek elő.

Jelentős kiegészítő megfigyeléseket tehettünk a telek utcai homlokzatánál épült középkori eredetű pince Ny-i hátsó oldala mögött is. Itt az újkori pincelejáró elbontása és egyes alapfalak eltávolítása után sikerült feltárnunk egy 13. században épült és meglehetősen hamar megszüntetett pince hátsó részét. Ez az épület megelőzte a ma is részben nyitva álló középkori pincét. A korai pince falai kőből épültek, D-i oldalán egy árubeemelőkő aknát találtunk, valamint az odavezető félköríves lezárású, faragott kövekből készült eredeti ajtó került napvilágra. Ennek a pincének a tájolása is enyhe mértékben eltér a későbbi épületektől, hasonlóan a Szt. György u. 4. középtáján feltárt Árpád-kori pincéhez.

A falak kutatása közben vált világossá az is, hogy a Szt. György utca 6. és 8. sz. telkeket elválasztó fal is középkori eredetű alapfal, amelyet az újkori pincefallá alakítottak át aláfalazás és köpenyezés segítségével.

Szent György utca 8.

Az idei évre maradt a telek Ny-i végén előkerült nagyméretű ágyúöntő gödör kibontásának befejezése. Újból megtisztítottuk a gödröt, elbontottuk az oldalfalakon még látható maradványokat, valamint lebontottuk a metszetrajzolás céljából meghagyott tanúfalat. Ezáltal teljesen kibontottuk az öntögödröt.

Szent György utca 10.

Az idei évben folytattuk a feltárást a tavaly feltárt aknával D-ről szomszédos másik akna feltárásával. Innen is

nagy mennyiségű reneszánsz épületelem és freskótöredék került elő. Sikerült továbbá megfigyelnünk mind a belső, Árpád-kori, mind a külső, Anjou-kori városfalak vonalvezetését. A külső középkori városfal nem egyezik ezen a szakaszon a mai várfallal! Mindkét fal egyenesen, törés nélkül halad É-i irányba. A külső falat, különösen annak É-i végén jelentős mértékben lerombolták a török kori ostromok során, a belső várfal minősége változó volt, de ennek É-i része igen jó állapotban van, mintegy 1,5 m magas felmenő falakkal rendelkezik. A működő távfűtővezeték miatt a várfalakat az É-i részen nem lehetett teljesen kibontani, és omlásveszély miatt a kibontott szakaszokat is vissza kellett temetni.

A telken feltártuk egy középkori eredetű és a 16. század elején jelentős mértékben átépített reneszánsz városi palota alapfalmaradványait és pincéit. Az utcai homlokzat sajnos ezen a részen már kívül esett kutatási területünkön, mivel a főhercegi palota garázsának íves É-i lezárása belehasít az eredeti telek utcai részébe és a mai kerítés is ezt a vonalat követi. Az épület homlokzata mögött egy nagyméretű középkori pincehelyiséget tártunk fel, amelyet a török kor utáni újjáépítés során egy hosszanti fallal megosztottak. Az újkori már csak É-i részét használták, míg a D-it betemették. A homlokzati pincehelyiség mögött egy újabb nagyméretű pincehelyiséget találtunk, átszakított boltozattal és egy eredeti helyén lévő kőkeretes pinceablakkal. Ebből a pincéből Ny-i felé egy sziklába vágott folyosó indul Ny-felé.

A folyosó első 10 méteres szakaszát pusztán a márgás altalajba vágták, mindenféle falazat nélkül. Ez a rész a török kor ostromai során beomlott. A 6–8 méteres mélységet a leomlott épület törmeléke, török kori leletanyag és ágyúgolyók töltötték be. A márgába vágott szakasz egykor az épület alatt haladt, ezután azonban, már az egykori udvar alatt a folyosót kifalazták. Ez a falazott szakasz páratlan épségben került elő, mintegy 20 méter hosszú, oldalain öt darab, egyenként kb. 3–3 méter hosszú oldaljárat figyelhető meg. Ez utóbbiak feltehetően hordók tárolására szolgáltak. Az északon lévő második oldalfolyosóból szellőzőkürtő vezet a felszínre. A folyosó belsejét az elfolyó csapadék által behordott iszap töltötte fel kb. 1–1,5 m vastagon. A falakat hasított budai márgából, csúszó zsalu segítségével készítették, némi téglafelhasználásával. Építésének idejét a 16. század elejére tehetjük, a palota reneszánsz szellemű kiépítésének korára. Sajnos nem lehetett már az alagút teljes hosszában kihordani az iszapot, ezért nem tudjuk, hogy a folyosó végét lezáró omladék mögött hogyan folytatódik. Itt ugyanis már elérjük a középkori külső várfal vonalát, az alagút pedig indulásától kezdve folyamatosan lejt a várfal felé. Feltehető, a várfal külső oldalán 1998-ban feltárt akna alján megfigyelt beomlott folyosó a most feltárt alagút folytatásával azonos. Eszerint a folyosó elvezetne a második városfal alatt és nekivezet a mai városfalnak és török kori bástyának.

A reneszánsz épület Ny-i hátsó részén arkádós udvar maradványait sikerült megfigyelni. Pillérek és

falpillérek alapozásait tárhattuk fel, amelyek ugyanolyan hasított márgából készültek, mint az említett alagút. Az udvar területébe egyébként számos török kori gödör mélyedt.

A középkori pince D-i oldalán egy négyzetes akna mélyed a hegy belsejébe. Az akna négyzetes keresztmetszetű, téglaboltozat fedí, amelyet két leeresztő nyílás tör át. Az aknát sikerült kb. 9 méter mélyen kitakarítanunk, miután a 15. században tömedékelték. Ezen a mélységen ráleltünk egy észak felé vezető beomlott folyosó kőkeretes bejáratára, valamint dél felé egy nagyméretű sziklaüregbe vezető átjáróra. A sziklaüreg a hegy sziklás márgájában található, mintegy 3 méter széles és 6–8 méter hosszú. Belsejét igen vastag agyagos beiszapolódás tölti ki, amely vízzáró réteget képez, ezért megtalálásakor az üreg belsejét nagy mennyiségű összegyűlt talajvíz töltötte ki. Miután a vizet leszivattyúztuk, kiderült, hogy az iszapos feltöltés jelentős mennyiségű organikus maradványt őrzött meg. A felszínről két középkori bőrcipőt, fagerendákat, hordótöredékeket, és nagyszámú gyümölcsmagokat gyűjtöttünk. Sem a rendelkezésünkre álló idő, sem pedig az adott technikai lehetőségek nem tették lehetővé az üreg feltárását. A terem belseje ugyanis rendkívül balesetveszélyes. Az oldalfalak az állandó vizes közegben felpuhultak, mállanak, az üreg tetejéről pedig hatalmas szikladarabok váltak le a márga repedései mentén. A középkori emlékeken kívül az egykori udvaron és a nem alápincézett részeken mindenhol sikerült megfigyelnünk és kibontanunk prehistorikus maradványokat is. A korábban már megfigyelt bronzkori telep ezen a részen is folytatódott. Számos vermet tártunk fel, közte igen nagyméretűeket, a nagyrévi kultúra leletanyagával betöltve. Figyelmet érdemel egy nagyméretű gödörészlet, amelybe egy gyermek csontvázát helyezték. Megfigyelhettünk árkokat és cölöplyukakat is.

BENCZE ZOLTÁN – B. NYÉKHELYI DOROTTYA –
VÉGH ANDRÁS

43. Budapest, II. Kacsá utca 7.

Ró, Kk

A Budapesti Történeti Múzeum Aquincumi Múzeuma és Középkori Osztálya 2000. május 25. és augusztus 4. között építkezést megelőző feltárást, szeptember 6. és 22. között az építkezés földmunkáinak megfigyelését, az előkerült objektumok dokumentálását végezte.

A régészeti kutatást statikai okok miatt csupán a telek középső sávjában lehetett folytatni.

Az É-D-i irányú árok 5 m széles és mintegy 20 m hosszú, átlagos mélysége 2,5 méter volt. A már fent említett statikai okok miatt csak a Ny-i és D-i metszeten tudtunk a bolygatlan altalajig egy-egy metszetet készíteni.

A telek a középkori Szentpétermártír külváros területén helyezkedik el. A kutatóárokban sajnos csupán

igen kis számú telepjelenséget figyelhettünk meg. Ezek egy része nagyméretű, török kori leletanyagot tartalmazó szemétgödör volt. Figyelmet érdemeltek a kutatóárok északi részén feltárt 13. század második felére keltezhető párhuzamos, K-Ny-i irányú, sekély árkok, amelyeknek funkcióját nem sikerült a kutatóárokban egyértelműen meghatározni. A telken középkori kőépítkezés nyomára nem bukkantunk.

A telek a római kori topográfia szempontjából azért jelentős, mert a vele észak-északkeletről szomszédos telken (Királyfürdő) a limes-út egy szakasza, illetve épületmaradványok ismertek az irodalomból. Ugyanakkor a Királyfürdő és az első századi ala tábor és vicusa közti még kutatatlan területre esik.

A feltárás során több periódushoz tartozó, földbe rakott falalapozások, falkiszédések, járósínek, a legkorábbi periódusból gödör, illetve alapároknyomok voltak megfigyelhetők. Sajnos a középkori és török kori bolygatások, valamint az újkori pincék miatt alaprajzi összefüggések tisztázására nem volt módunk. A legkorábbi periódus teljes felületben való megkutatására nem kerülhet sor, mivel a tervezett épület alapozási szintje feljebb van. Az ásatás során jelentős mennyiségű terra sigillata anyag került elő. Az építkezés megfigyelése során a Kacsá u. 9. sz. ház K-i fala alatt római kemencét dokumentáltunk. A területéről származó római kori leletanyag 1–3. századi.

Munkatársak: Viemann Zsolt geodéta, Komjáthy Péter fotós, Sárosi Edit ötödéves hallgató.

H. KÉRDŐ KATALIN – VÉGH ANDRÁS

44. Budapest, II. Szépvölgyi út 32.

U, Ró

2000. július 10. és augusztus 4. között régészeti próba-ásatást végeztünk a telken a tulajdonosokat képviselő, egyben résztulajdonos Entel Kft. megbízásából. A telek Ny-i, kb. 4×16 m alapterületű sávjának kivételével teljes felületen, azaz 477 m²-en mélygarázsos beépítéssel érintett.

A kutatás során azonosítottuk a Szépvölgyi-árok köves ősmédrét, amely neolitikus kori (Dunántúli Vonaldíszes Kerámia kultúra) leleteket tartalmazó humusszal feltöltődött. A feltöltődést követően további vízmozgásra utaló természetes árkokat figyeltünk meg. A hordalékból lerakódott köves rétegekben szórványosan római kori leleteket találtunk. Az ingatlan területe a középkorban része volt a mezőgazdasági művelés alá vont vidéknek. Az újkor során beépítésre került a terület, és a kijelölt telek É-i végében kőpincét és kőfalú lakóépületet létesítettek. A telek D-i harmadában kőbéléses, téglaboltozatos ciszternát készítettek.

A kutatást egy hosszanti és három keresztirányú kutatóárokkal végeztük. A megfigyelt régészeti jelenségeket sztratigráfiai lapokon rögzítettük, továbbá a klasszikus dokumentálási módszereket alkalmaztuk. A próba-ásatás negatív eredménye miatt felületi rábontást nem